

3. Lysak V. Y. (2019). Sut ta znachennia rekrutynhu v systemi upravlinnia personalom pidpriemstva. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, 2 (13), pp. 130—134.
4. Lobza A. V., Bykova A. L., & Pyllun A. R. (2020). Osoblyvosti diialnosti rekrutynhovyykh ahentstv na ukrain-skomu rynku pratsi. *Problemy systemnoho pidkhotu v ekonomitsi*, 3 (77), pp. 123—129.
5. Malieieva O. V., Artiukh R. V., & Persianova O. Y. (2018). Systema informatsiinoi pidtrymky protsesiv rekrutynhu v IT-kompanii. *Suchasnyi stan naukovykh doslidzhen ta tekhnolohii v promyslovosti*, 2 (4), pp. 25—33.
6. Pysarevska H. I. (2015). Orhanizatsiia protsesu zovnishnoho rekrutynhu. *Biznes Inform*, 2, pp. 296—301.
7. Britton L. C., Clark T. A. R., & Ball D. F. (1992). Executive Search and Selection. Imperfect Theory or Intractable Industry? *Service Industries Journal*, 12 (2), pp. 238—250.
8. Cascio W. F. & Aguinis H. (2011). *Applied psychology in human resource management* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.
9. Konecki K. (1998). *Łowcy głów. Headhunting. Analiza pracy rekrutacyjnej w agencjach doradztwa personalnego*. Warszawa: Wydawnictwo Normalizacyjne Alfa-Wero.
10. Ployhart R. E., Schmitt N., Tippins N. T. (2017). Solving the Supreme Problem: 100 Years of selection and recruitment. *Journal of Applied Psychology*, 102 (3), pp. 291—304.
11. Potočník K., Anderson N. R., Born M., Kleinmann M., & Nikolaou I. (2021). Paving the way for research in recruitment and selection: Recent developments, challenges and future opportunities. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 30, pp. 159—174.
12. Tsolov I. (2024). Internal Recruitment and Agency Recruitment in Comparison. *The Review of Contemporary Scientific and Academic Studies*, 4 (12).

Надійшла до редакції 19.02.2025



З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.7\(348\).38-44](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.7(348).38-44)

УДК 002:622[(477)"1920/1930"(091):[015:061.1]](045)

Дмитро Кепін,

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу
ретроспективної бібліографії Книжкової палати України
dKepin@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>

Видання з гірництва 1920-х — початку 1930-х років (з архіву Книжкової палати України)

У статті проаналізовано книжкові видання 1920-х — початку 1930-х рр. з історії та практики гірничої справи, що зберігаються в Державному архіві друку Книжкової палати України. Загалом виявлено 11 творів друку: наукові (5 од.), навчальні та навчально-методичні (2), літературні (2), літературної критики (2).

Констатовано, що серед наукових видань наявні праці дослідників Криворіжжя та Донбасу, зокрема геологів Е. та М. Фуксів. У досліджених навчальних і навчально-методичних працях розглянуто гірську справу країн світу, а також методику підготовки гірників Донбасу (М. Фукс, І. Богданов).

Проаналізовано художні твори малої прози Б. Грінченка, зокрема оповідання "шахтарського" циклу 1888—1893 рр., і праці літературних критиків Л. Смілянського та С. Рудниченка, присвячені творчості Б. Грінченка.

Опрацьовані видання з гірництва 1920-х — початку 1930-х рр. дають змогу дослідити стан розвитку галузі у Криворізькому залізорудному та Донецькому вугільному басейнах, уточнити біографічні дані й відомості щодо діяльності вітчизняної науково-технічної інтелігенції.

Ключові слова: друковані видання з гірництва; Державний архів друку; Книжкова палата України; гірництво; музейництво; охорона пам'яток; репресовані вчені; Криворіжжя; Донбас

Постановка проблеми. Дослідження невідомих і маловідомих творів друку з проблем вивчення історії становлення й розвитку гірничої промисловості України, а також відповідних музеїв і пам'яткоохоронних організацій наприкінці ХІХ — у першій половині ХХ ст. надає можливість об'єктивного висвітлення стану вітчизняного гірництва зазначеного періоду.

У Державному архіві друку Книжкової палати України зберігається низка неопрацьованих видань з обраної теми, які майже не відомі науковцям і широкій аудиторії.

Аналіз досліджень і публікацій. За роки незалежності в Україні побачило світ чимало праць дослідників з історії гірничої справи різних регіонів, зокрема Криворіжжя та Донбасу. До

наукового обігу введено документи, які стосуються організації виробництва у XIX — першій половині XX ст., біографічних відомостей щодо фахівців у цій галузі, діяльності музейних і пам'яткоохоронних установ [1—13]. Водночас науковці не використовують видання зазначеного періоду, які зберігаються у фонді Державного архіву друку Книжкової палати України, що актуалізує дослідження специфіки цього зібрання.

Мета статті — дослідити та ввести до наукового обігу маловідомі й рідкісні видання 1920-х — початку 1930-х рр. із питань гірничої справи, що зберігаються в Державному архіві друку Книжкової палати України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У фонді Державного архіву друку виявлено 7 неперіодичних видань, які розподілено на такі види: наукові — 5 [14—18]; навчальні та навчально-методичні — 2 [19; 20]; твори літератури — 2 [21; 22]; твори літературної критики — 2 [23; 24]. За тематичною спрямованістю ці видання, окрім творів літературної критики, стосуються історії розвитку гірництва у країнах світу та промислового освоєння Криворіжжя й Донбасу. Серед наукових, навчальних і навчально-методичних видань значний інтерес становлять праці братів-геологів Е. та М. Фуксів, доля яких склалася трагічно через сталінські репресії (фото 1).



Фото 1. Родина Фуксів
(https://www.dnipro.lib.dp.ua/geolog_fuks;
дата звернення: 19.03.2025)

Більше відома біографія Е. Фукса (1872—1939, за Л. Дояр; 1871—1938, за Н. Єсіною; 1872—1938, за Д. Макаренком, О. Мельником, Р. Терещенком) [11, с. 73—74; 25—27]. Найбільш достовірними вважаємо роки життя вченого, які навела історик Л. Дояр [25].

У 1890 р. Е. Фукс закінчив Перше реальне училище в Петербурзі та продовжив навчання в Гірничому інституті у 1891—1893 рр., але не завершив освіти через сімейні обставини. Від 1894 р. працював гірничим інженером у Кривбасі, також вивчав геологію Донбасу. Від 1897 р.

співпрацював із "Гірничопромисловим музеєм" (Харків), який був офіційно відкритий 1910 р. і функціонував до початку 1920-х рр. Дослідник надсилав зразки гірських порід і мінералів для поповнення фонду й уточнення визначень родовищ корисних копалин [28]. У 1910 р. Е. Фукс склав геологічні карти Криворіжжя для виставок у Катеринославі (нині — Дніпро), 1911 р. — у Мілані (Італія), 1912 р. — у Києві. Від 1922 р. — викладач мінералогії та геології й одночасно завідувач мінералогічного кабінету в Криворізькому вечірньому робітничому технікумі 1-го ступеня. Того ж року учений отримав звання Героя Праці. Від 1927 р. Е. Фукс очолив окружну комісію з охорони пам'яток природи та культури, а у 1930-му став керівником Криворізької філії Геолтресту, головним геологом Кривбасу. Того ж року за сфальсифікованою справою ДПУ "Промислової партії" Е. Фукса було заарештовано, 1931 р. звільнено, а 1938 р. знову заарештовано. Ймовірно, помер за нез'ясованих обставин у квітні 1939 р. у лікарні № 3 Кривого Рогу. Реабілітований 1989 р. У 2016 р. одній із вулиць міста надано ім'я видатного геолога.

Унікальним є видання "Черная страна" за редакцією І. Рабіновича і М. Фукса [19], надруковане 1923 р. у харківському Державному видавництві України великим накладом у 10 тис. примірників (фото 2).



Фото 2. Обкладинка книги "Черная страна"

Книга стала першою працею з історії та практики гірництва країн світу й докладно висвітлює методику підготовки гірників Донбасу. На жаль, неможливо визначити біографічні відомості щодо редакторів. Припускаємо, що у 1930-х рр. М. Фукс теж був репресований, адже не знайдено його друкованих праць після 1931 р. [18]. З контексту статей дослідника можна зробити висновок, що він працював у техно-еконо-

мічному відділі Державного інституту з проектування коксохімічної промисловості "Гіпрококс".

Видання "Черная страна" вирізняється оригінальним педагогічним підходом, містить не тільки праці М. Фукса "Из истории горного дела", "Происхождение каменного угля", "Донецкий бассейн прежде и теперь", "Как использовать каменный уголь", а й уривки творів письменників, які висвітлюють життя та побут гірняків, репродукції творів мистецтва. Визначено авторство фрагментів із таких творів художньої літератури: французького письменника Е. Золя (фр. *Émile Zola*, 1840—1902) "В темную ночь. Из романа «Углекопы»", "В лесу. Из романа «Углекопы»" (ці уривки є одними з розділів роману "Жерміналь" ("*Germinal*", 1885) [29]; німецького письменника Б. Келлермана (нім. *Bernhard Kellermann*, 1879—1951) "Мак-Аллан (из романа «Туннель»)" (фрагмент з роману "*Der Tunnel*", 1913) [30]. У книзі уміщено низку оповідань, зокрема "Безумная" польського письменника, публіциста, громадського діяча А. Немоєвського (польськ. *Andrzej Niemojewski*, псевд. — Ламбро; 1864—1921), який вивчав побут польських шахтарів і металургів [31]. Цікавим є твір забутого письменника, уродженця Житомира О. Свірського (1865—1942) "Во тьме. Повесть из жизни Грушевских углекопов". Автор ще підлітком розпочав трудову діяльність на донецьких шахтах, тож оповідання має автобіографічний характер [32].

Як ілюстративний матеріал використано роботи таких художників: бельгійського живописця та скульптура К. Е. Менье (нід. *Constantin Emile Meunier*, фр. *Constantin Meunier*, 1831—1905); французького живописця й графіка Ж.-П. Лорана (фр. *Jean-Paul Laurens*, 1838—1921); французького живописця та скульптура, публіциста Т. О. Стейнлена (фр. *Théophile Alexandre Steinlen*, 1859—1923); швейцарського художника Ф. Ходлера (нім. *Ferdinand Hodler*, 1853—1918); австрійського А. Роллера (нім. *Alfred Roller*, 1864—1935); українського М. Касаткіна (1854—1930). Вважаємо, що саме картина К. Менье "Чорна країна Борінаж" (1889 р., Музей Менье, Брюссель, Бельгія) і надала назву виданню. Репродукцію цього твору також надруковано у книзі. Зазначимо, що картини цього митця представлено й у Львівській національній галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького (рельєф "Шахтар") [33, с. 74].

Художник М. Касаткін був першим, хто відтворив в образотворчому мистецтві побут шахтарів Донбасу 1890-х рр. У книзі наведено репро-

дукції трьох картин митця з неповною атрибуцією. Вважаємо, що йдеться про такі роботи: "Вуглекопи. Зміна" (1895), "Шахтарі" (1895), "Шахтар-витягальник" (1894, етюд, полотно, олія, 87 x 48 см, за кандидатом мистецтвознавства Л. Фактровичем (1921—2012). Картина зберігається в Національному музеї "Київська картинна галерея" [34].

Дві книги оповідань видатного письменника, лексикографа, етнографа, перекладача, публіциста, громадсько-політичного діяча, педагога Б. Грінченка (1863—1910) також містять "шахтарські" твори. Зокрема, у збірці "Оповідання", випущеній у 1924 р. у Державному видавництві України в серії "Бібліотека молодого Спартак" серед семи творів є образок "Батько та дочка" (1893) [21]. Над ілюстраціями оповідання працював київський художник Я. Горфайн, дати життя якого поки не вдалося встановити. Відомо, що у 1924 р. він був студентом Київського політехнічного інституту [35, с. 92] (фото 3).

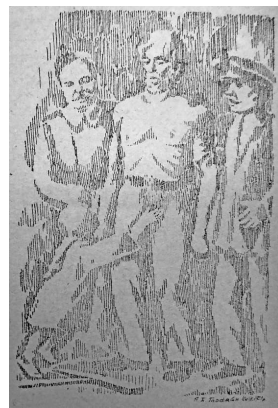


Фото 3. Ілюстрація Я. Горфайна до оповідання Б. Грінченка "Батько та дочка"

Оповідання також вийшло окремою книжкою з однойменною назвою 1927 р. у харківському кооперативному видавництві "Рух" з ілюстраціями художника П. Жалка-Титаренка (1881—1949) (фото 4) [22].



Фото 4. Ілюстрація П. Жалка-Титаренка до оповідання Б. Грінченка "Батько та дочка"

Живописець і графік, професор, член Спілки художників України (1945) П. Жалко-Титаренко у 1919—1922 рр. працював у художній студії агітплакатів Політичного управління Червоної армії в Києві; у 1922—1928 рр. викладав малюнок у Політехнічному інституті. Був одним із провідних київських художників-оформлювачів книг [36; 37, с. 45].

Цикл "шахтарських" оповідань Б. Грінченко написав, коли обіймав посаду вчителя впродовж 1887—1893 рр. у приватній недільній школі, започаткованій у 1879 р. Х. Алчевською (1841—1920) у с. Олексіївці на Катеринославщині (нині входить до с-ща Михайлівка Перевальського р-ну Луганської обл.) [38; 39; 40, с. 48—49]. О. Алчевський (1835—1901), чоловік просвітниці та педагогині, був промисловцем, банкіром, меценатом, у 1896 р. його коштом було збудовано Донецько-Юр'ївський металургійний завод (нині — Алчевський металургійний комбінат Донецької обл.) [13].

Два літературно-критичних видання присвячено творчості Б. Грінченка, зокрема аналізу його творів із життя та побуту гірників. Книга письменника Л. Смілянського (1904—1966) "Борис Грінченко", що вийшла друком у 1930 р. у Державному видавництві (Харків) накладом 5 тис. примірників, містить розділ "Робітництво в Грінченка" (фото 5) [23, с. 33—42].



Фото 5. Обкладинка книги Л. Смілянського

Нарис С. Рудниченка (?—?) "Борис Грінченко" [24], що вийшов друком 1931 р. у серії "Популярна історична бібліотека" харківського

видавництва "Література і мистецтво" накладом 10 тис. примірників, є надто заідеологізованим. Хоча критик називає Б. Грінченка "буржуазним націоналістом", проте відзначає новаторський характер його оповідань (фото 6).



Фото 6. Обкладинка книги С. Рудниченка

Загалом, прозових творів малого жанру письменника, окрім зазначеного оповідання "Батько та дочка", з цієї тематики небагато, а саме: "Каторжна" (1888), "Серед чужих людей" (1888), "Катерина" (1888), "Панько" (1893). Б. Грінченко першим в Україні засобами художньої виразності змалював працю шахтарів Донбасу, докладно описав тодішні способи добування вугілля й технічні пристрої, зафіксував професійну лексику гірняків: "кайло", "барабан", "локомотивчик", "вугільний вагончик", "штейгер".

Висновки. Досліджені видання з історії та практики гірництва 1920-х — початку 1930-х рр. дають змогу зробити висновки про стан розвитку галузі у Криворізькому залізрудному та Донецькому вугільному басейнах, уточнити біографічні дані та відомості про діяльність вітчизняної науково-технічної інтелігенції, більша частина якої зазнала репресій від сталінського режиму.

Проаналізовані твори друку становлять винятковий інтерес для істориків науки, геологів, краєзнавців. Подальше дослідження видань із фонду Державного архіву друку дасть змогу увести в науковий обіг невідомі й маловідомі праці з історії та практики музейно-пам'яткоохоронної гірничої справи України.

Список бібліографічних посилань

1. Михненко А. М. Історія Донбасу (1861—1945 рр.) : навч. посіб. Донецьк : Юго-Восток, 1999. 464 с.
2. Довжук І. В. Промисловий розвиток Донбасу в системі економіки Наддніпрянської України (кінець XIX — початок XX ст.) : монографія. Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2003. 312 с.
3. Дояр Л. В. Технічна інтелігенція Кривого Рогу на етапі становлення гірничо-металургійної галузі Кривбасу (1920 — 30-ті рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного ун-ту імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. 2006. Вип. 11. С. 331—334.

4. Дояр Л. В. Розвиток гірничорудної справи на Криворіжжі у 1920-х рр. URL: <http://ikp.nmu.org.ua/pdf/2009/30.pdf> (дата звернення: 17.03.2025).
5. Довжук І. В. Індустріальний Донбас в історії розвитку економіки Наддніпрянської України (друга половина XIX — початок XX ст.) : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. 364 с.
6. Подов В. І., Курило В. С. Історія Донбасу. Луганськ : Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. 300 с.
7. Шебаніц Д. М. Формування робітничих кадрів Донбасу в другій половині XIX ст. в радянській історіографії. *Наукові праці*. 2009. Вип. 108, т. 121. С. 101—104. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2010/121-108-18.pdf> (дата звернення: 11.12.2024).
8. Гайко Г., Білецький В., Мікось Т., Хмура Я. Гірництво й підземні споруди в Україні та Польщі : (нариси з історії). Донецьк : УкЦентр, Донец. від-ня НТШ, Ред. гірнич. енциклопедії, 2009. 296 с.
9. Принь М. О. Охорона, вивчення і використання пам'яток історії та культури на Донеччині та Луганщині в 20-х — на початку 30-х рр. XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 26.00.05 "Музеєзнавство. Пам'яткознавство". НАН України, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства. Київ, 2012. 20 с.
10. Донік О. З історії індустріального освоєння Донбасу (XIX — початок XX ст.). Київ : Ін-т історії України НАН України, 2014. 60 с. (Студії з регіональної історії: Степова Україна).
11. Мельник О., Терещенко Р. Репресоване Криворіжжя (1919—1936). Кривий Ріг : [б. в.], 2016. 144 с. (Бібліотека "Саксагань").
12. Куліков В. О. Вугільна промисловість та металургія Донецько-Придніпровського економічного району Російської імперії впродовж 1870—1915 рр. *Проблеми історії України XIX — початку XX ст.* 2018. Вип. 28. С. 63—89.
13. Гайко Г. І., Білецький В. С. Нарис історії гірництва в Україні. Київ : Києво-Могилян. акад., 2022. 194 с.
14. Фукс Н. Из истории познания Донбасса. Харьков : Хозяйство Донбасса, 1923. 56 с.
15. Шишкин Н. В., Заварицкий А. Н., Обручев В. А., Мухин В. Г., Фукс Э. К. Марганцевые и железные руды СССР. Харьков : изд. Госплана УССР, 1926. 116 с.
16. Фукс Н. К. Промышленные запасы ископаемых углей Донецкого бассейна. Донецк : изд. Донугля, 1930. Вып. 1 : Центральный район. 120 с.
17. Про залізні руди Криворіжжя / за ред. доц. Е. К. Фукса. Кривий Ріг : Червоний гірник, 1930. 22 с.
18. Материали к вопросу о снабжении коксовых установок спекающимися углями и шихтой Донецкого бассейна. Харьков : Техн. изд-во, 1931. Вып. 2. 210 с.
19. Черная страна : сб. об угле с 60 ил. в тексте и на отдельных страницах / под ред. И. Рабиновича и Н. Фукса. Харьков : Госиздат Украины : Центральный комитет К.С.М.У, 1923. 192 с.
20. Что, как и из чего делается : пром. хрестоматия для школ ФЗУ и труд. школ / под ред. инж. И. Ф. Богданова. Харьков ; Херсон : тип. им. Ленина изд-ва "Червоний селянин", 1927. 210 с.
21. Грінченко Б. Оповідання. Київ : Держвидав України, 1924. 122 с. (Бібліотека молодого Спартак).
22. Грінченко Б. Батько та дочка. Харків : Рух, 1927. 36 с.
23. Смілянський Л. Борис Грінченко : критич.-біогр. нарис / за ред. Я. Савченка. Харків : Держвидав України, 1930. 104 с.
24. Рудниченко С. Борис Грінченко : попул.-критич. нарис. Харків : Література і мистецтво, 1931. 72 с. (Популярна критична бібліотека ; № 10).
25. Дояр Л. В. Едуард Фукс. *Історична пам'ять Дніпропетровщини*: події, факти, імена : зб. ст. та док. : у 5 т. Дніпропетровськ : Монолит, 2017. Т. 5 : Криворіжжя у тенетах політичних репресій / уклад.: Є. І. Бородін, В. В. Іваненко, Л. Л. Прокопенко, Л. В. Дояр. С. 176—189.
26. Єсіна Н. Фанат Криворіжжя : до 140 річниці з дня народж. Е. К. Фукса. *Геолог України*. 2012. № 3. С. 148—150.
27. Макаренко Д. Є. Фукс Едуард Карлович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-87921> (дата звернення: 12.12.2024).
28. Шандра І. О. Торгово-промислові музеї як засіб збільшення товарообігу: світовий та вітчизняний досвід (кінець XIX — початок XX ст.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Історія. 2020. Вип. 58. С. 104—123.
29. Zola È. *Germinal*. Paris : Bibliothèque que-Charpentier, 1906. 1012 p. URL: <https://beq.ebooksgratuits.com/vents/zola-13.pdf> (mode of access: 19.03.2025).
30. Келлерман Б. Туннель : роман. Донецьк : Донбас, 1984. 264 с.
31. Булаховська Ю. Л. Немоевський. *Ізборник*. URL: <http://izbornyky.org.ua/ulencycl/ule99.htm> (дата звернення: 14.03.2025).

32. Алексеева Т. Ф. Автор повісті "Рудько" Олексій Свірський жив у Житомирі, 2000. 3 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/22327/1/T_F_Alexeeva.pdf (дата звернення: 20.03.2025).
33. Львівська картинна галерея : путівник / заг. ред. та упоряд. О. М. Пеленської. Львів : Каменяр, 1985. 174 с.
34. Касаткін. *Словник художників України* / редкол.: М. Бажан (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1973. С. 96.
35. Українська дитяча книга 1920-х років у фондах Педагогічного музею України : каталог-путівник / уклад.: В. О. Гайдей, О. П. Міхно. Київ : ПМУ, 2008. 116 с.
36. Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів : Довбуш, 2012. 120 с. : іл.
37. Сагайдак О. С. Жалко-Титаренко Порфирій Дмитрович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-20316> (дата звернення: 18.03.2025).
38. Алчевська Х. Д. Історія відкриття школи в селі Олексіївці Михайлівської волості. *Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки*. Київ, 1961. С. 514—516.
39. Неживий О. Борис Грінченко і грінченкознавці на Луганщині. *Краєзнавство*. 2012. № 4. С. 140—144.
40. Погрібний А. Г. Борис Грінченко : нарис життя і творчості. Київ : Дніпро, 1988. 268 с.

Dmytro Kepin,

*PhD of Historical Sciences, Senior Researcher
of the Retrospective Bibliography Department
of the Book Chamber of Ukraine*

Mining publications of the 1920s — early 1930s (from the archive of the Book Chamber of Ukraine)

The article analyzes book publications of the 1920s and early 1930s on the history and practice of mining, which are stored in the State Printing Archive of the Book Chamber of Ukraine. In total, 11 printed works were identified: scientific (5 units), educational and educational-methodological (2), literature (2), literary criticism (2). Among the scientific publications are the works of researchers of Kryvyi Rih and Donbas, in particular geologists E. and M. Fuks. The educational and methodological works consider mining in the countries of the world, as well as methods of training miners of Donbas (M. Fuks, I. Bogdanov). The works of fiction of B. Grinchenko's short prose — the stories of the "miner's" cycle of 1888—1893s — are considered. The works of literary critics L. Smelyansky and S. Rudnychenko, dedicated to the work of B. Grinchenko, are presented. Worked out editions on mining of the 1920s — early 1930s make it possible to reproduce both the state of development of this industry in the Kryvyi Rih iron ore and Donetsk coal basins, but also to clarify biographical data and information about the activities of the native science community.

Keywords: printed publications on mining; State Printing Archive; Book Chamber of Ukraine; mining; museum work; preservation of monuments; repressed scientists; region of Kryvyi Rih; Donbas

References

1. Mihnenko A. M. (1999). *Istoriya Donbasu (1861—1945 rr.) : navch. posib*. Doneck: Yugo-Vostok.
2. Dovzhuk I. V. (2003). *Promislovij rozvitok Donbasu v sistemi ekonomiki Naddnipryanskoyi Ukrayini (kinec XIX — pochatok XX st.) : monografiya*. Lugansk: Vid-vo SNU im. V. Dalya.
3. Doyar L. V. (2006). *Tekhnichna inteligenciya Krivogo Rogu na etapi stanovlennya girnichometalurgijnoyi galuzi Krivbasu (1920 — 30-ti rr.)*. *Naukovi zapiski Vinnickogo derzhavnogo pedagogichnogo un-tu imeni Mihajla Kocubinskogo. Seriya: Istoriya*, 1, pp. 331—334.
4. Doyar L. V. (n. d.). *Rozvitok girnichorudnoyi spravi na Krivorizhzi u 1920-h rr.* Available at: <http://ikp.nmu.org.ua/pdf/2009/30.pdf> [Accessed 17.03.2025].
5. Dovzhuk I. V. (2009). *Industrialnij Donbas v istoriyi rozvitku ekonomiki Naddnipryanskoyi Ukrayini (druga polovina XIX — pochatok XX st.) : monografiya*. Lugansk: Vid-vo SNU im. V. Dalya.
6. Podov V. I. & Kurilo V. S. (2009). *Istoriya Donbasu*. Lugansk: Vid-vo DZ LNU imeni Tarasa Shevchenka.
7. Shebanits D. M. (2009). *Formuvannya robitnichih kadrov Donbasu v drugij polovini XIX st. v radyanskij istoriografiyi*. *Naukovi praci*, 108 (121), pp. 101—104. Available at: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2010/121-108-18.pdf> [Accessed 11.12.2024].
8. Gajko G., Bileckij V., Mikos T. & Hmura Ya. (2009). *Girnictvo j pidzemni sporudi v Ukrayini ta Polshi : (narisi z istoriyi)*. Doneck: UkCentr, Donec. vid-nya NTSh, Red. girmich. enciklopediyi.

9. Prin M. O. (2012). *Ohorona, vivchennya i vikoristannya pam'yatok istoriyi ta kulturi na Donechchini ta Luganshini v 20-h — na pochatku 30-h rr. XX st.* Abstract of Ph.D. dissertation. NAN Ukraini, Ukr. t-vo ohoroni pam'yatok istoriyi ta kulturi, Centr pam'yatkoznavstva, Kyiv.
10. Donik O. (2014). *Z istoriyi industrialnogo osvoyennya Donbasu (XIX — pochatok XX st.)*. Kyiv: In-t istoriyi Ukraini NAN Ukraini.
11. Melnik O. & Tereshenko R. (2016). *Represovane Krivorizhzhya (1919—1936)*. Krivij Rig: [b. v.].
12. Kulikov V. O. (2018). Vugilna promislovist ta metalurgiya Donecko-Pridniprovskogo ekonomichnogo rajonu Rosijskoyi imperiyi vprodovzh 1870—1915 rr. *Problemi istoriyi Ukraini XIX — pochatku XX st.*, 28, pp. 63—89.
13. Gajko G. I. & Bileckij V. S. (2022). *Naris istoriyi girnictva v Ukraini*. Kyiv: Kiyevo-Mogilyan. akad.
14. Fuks N. (1923). *Iz istorii poznaniya Donbassa*. Harkov: Hozyajstvo Donbassa.
15. Shishkin N. V., Zavarickij A. N., Obruchev V. A., Muhin V. G. & Fuks E. K. (1926). *Margancevye i zheleznye rudy SSSR*. Harkov: izd. Gosplana USSR.
16. Fuks N. K. (1930). *Promyshlennye zapasy iskopaemyh uglej Doneckogo bassejna*. Doneck: izd. Donuglya Vyp. 1 : Centralnyj rajon.
17. Fuks E. K. [za red.]. (1930). *Pro zalizni rudi Krivorizhzhya*. Krivij Rig: Chervonij girmik.
18. *Materialy k voprosu o snabzhenii koksovyh ustanovok spekeyushimisya uglyami i shihtoj Doneckogo bassejna*. (1931). Harkov: Tehn. izd-vo. Vyp. 2.
19. Rabinovich I. & Fuks N. [pod. red.]. (1923). *Chernaya strana* : sb. ob ugle s 60 il. v tekste i na otдельnyh stranicah. Harkov: Gosizdat Ukrainy: Centralnyj komitet K.S.M.U.
20. Bogdanov I. F. [pod. red.]. (1927). *Chto, kak i iz chego delaetsya : prom. hrestomatiya dlya shkol FZU i trud. shkol*. Harkov ; Herson: tip. im. Lenina izd-va "Chervonij selyanin".
21. Grinchenko B. (1924). *Opovidannya*. Kyiv: Derzhvidav Ukraini.
22. Grinchenko B. (1927). *Batko ta dochka*. Harkiv: Ruh.
23. Smilyanskij L. (1930). *Boris Grinchenko : kritich.-biogr. naris*. Harkiv: Derzhvidav Ukraini.
24. Rudnichenko S. (1931). *Boris Grinchenko : popul.-kritich. naris*. Harkiv: Literatura i mistectvo.
25. Doyar L. V. (2017). *Eduard Fuks. Istorichna pam'yat Dnipropetrovshini: podiyi, fakti, imena : zb. st. ta dok. : u 5 t.* Dnipropetrovsk: Monolit. T. 5 : Krivorizhzhya u tenetah politichnih represij, pp. 176—189.
26. Yesina N. (2012). Fanat Krivorizhzhya : do 140 richnici z dnya narodzh. E. K. Fuksa. *Geolog Ukraini*, 3, pp. 148—150.
27. Makarenko D. Ye. (2023). Fuks Eduard Karlovich. *Enciklopediya suchasnoyi Ukraini*. Kyiv : In-t encikloped. doslidzh. NAN Ukraini. Available at: <https://esu.com.ua/article-87921> [Accessed: 12.12.2024].
28. Shandra I. O. (2020). Torgovo-promislovi muzeyi yak zasib zbilshennya tovaroobigu: svitovij ta vitchiznyanij dosvid (kinec XIX — pochatok XX st.). *Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Istorija*, 58, pp. 104—123.
29. Zola E. (1906). *Germinal*. Paris: Bibliothe que-Charpentier. Available at: <https://beq.ebooksgratuits.com/vents/zola-13.pdf> [Accessed 19.03.2025].
30. Kellerman B. (1984). *Tunnel : roman*. Doneck: Donbas.
31. Bulahovska Yu. (n. d.). L. Nemoyevskij. *Izbornyk*. Available at: <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/ule99.htm> [Accessed 14.03.2025].
32. Aleksyeyeva T. F. (2000). *Avtor povisti "Rudko" Oleksij Svirskij zhiv u Zhitomiri*. Available at: http://eprints.zu.edu.ua/22327/1/T_F_Alexeeva.pdf [Accessed 20.03.2025].
33. Pelenska O. M. [zag. red. ta uporyad.]. (1985). *Lvivska kartinna galereya : putivnik*. Lviv: Kamenyar.
34. Kasatkin. (1973). *Slovník hudožnikov Ukraini*. Kyiv: Golov. red. URE, p. 96.
35. Gajdej V. O. & Mihno O. P. [uklad.]. (2008). *Ukrayinska dityacha kniga 1920-h rokiv u fondah Pedagogichnogo muzeyu Ukraini : katalog-putivnik*. Kyiv: PMU.
36. Andrejkanich A. I. (2012). *Antologiya ukrayinskogo plakata pershoi tretini XX stolittya*. Kosiv: Dovbush.
37. Sagajdak O. S. (2009). Zhalko-Titarenko Porfirij Dmitrovich. *Enciklopediya suchasnoyi Ukraini*. Kyiv: In-t encikloped. doslidzh. NAN Ukraini. Available at: <https://esu.com.ua/article-20316> [Accessed 18.03.2025].
38. Alchevska H. D. (1961). Istorija vidkrittya shkoli v seli Oleksiyivci Mihajlivskoyi volosti. *Hrestomatiya z istoriyi vitchiznyanoi pedagogiki*. Kyiv, pp. 514—516.
39. Nezhivij O. (2012). Boris Grinchenko i grinchenkoznavci na Luganshini. *Krayeznavstvo*, 4, pp. 140—144.
40. Pogribnij A. G. (1988). *Boris Grinchenko : naris zhittya i tvorchosti*. Kyiv: Dnipro.

Надійшла до редакції 1.04.2025